

محمد مهدی فجری

در ماه رمضان روزه خویش را با بوسه بر ضریح مقدس حضرت معصومه علیها السلام افطار کرده و سپس به خانه می‌رفت^۱ و فیلسوف بزرگ، ملاصدرا، در حاشیه کتاب «اسفار» می‌نویسد: این قسمت کتاب را در هنگام اقامت در کهک قم نوشتم و روز جمعه برای زیارت قبر دختر موسی بن جعفر علیه السلام به قم آمدم و از او مدد و کمک خواستم، سپس این

زیارت، در دین مبین اسلام از جمله عبادتها و سنتهای نبوی به شمار رفته و در سیره و گفتار بزرگان و علماء بر آن تأکید شده است. در برنامه روزانه معمار بزرگ انقلاب اسلامی می‌خوانیم: در تمام مدت اقامت ایشان در نجف اشرف - جز در موارد استثنایی - برنامه زیارت هر شب ایشان هرگز ترک نشد.^۱ مفسر بزرگ قرآن، علامه طباطبایی،

۲. یتیمان سرافراز، محمد مهدی فجری، مهر امیرالمؤمنین علیه السلام، قم، ج سوم، ۱۳۸۷، ص ۱۵۲.

۱. سیمای فرزندگان، رضا مختاری، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، دوم، ۱۳۶۷، ج ۳، ص ۱۷۹.

مطلب (بحث اتحاد عاقل به معقول) به یاری خدا برایم کشف شد.^۱
در این نوشتار، سعی داریم، اقسام، آثار و آداب زیارت را به صورت مختصر مورد بررسی قرار دهیم.

۱. زیارت خانه خدا

قرآن کریم کعبه را عامل قیام مردم^۲ و نخستین خانه مبارک برای خلق و مشعل هدایت برای جهانیان خوانده^۳، و امیرالمؤمنین علیه السلام آن را رمز اقتدار دین و علم اسلام دانسته است. اهمیت زیارت بیت الله الحرام تا بدانجا است که حضرت علی علیه السلام

در وصیتی به امام حسن علیه السلام می فرماید: «اللَّهُ! اللَّهُ! فِي بَيْتِ رَبِّكُمْ فَلَا يَخْلُو مِنْكُمْ مَا بَيْتُكُمْ فَإِنَّهُ إِنْ تُرِكَ لَمْ تُنَظَرُوا وَ أَدَّتِي مَا يَرْجِعُ بِهِ مَنْ أُمَّهُ أَنْ يُغْفَرَ لَهُ مَا سَلَفَ؛ خدا را! خدا را! در بساطه خانه پروردگارتان [رعایت کنید]؛ مبدا تا هستید آن را خالی بگذارید؛ زیرا اگر [زیارت] خانه خدا ترک شود، شما را [در عذاب] مهلت ندهند و کم ترین بهره کسی که قصد [زیارت] خانه خدا را نماید این است که گناهان گذشته او آمرزیده شود.»

امام صادق علیه السلام نیز فرمود: «لَوْ أَنَّ النَّاسَ تَرَكَوا الْحَجَّ لَكَانَ عَلَى الْوَالِي أَنْ يُبْغِرَهُمْ عَلَى ذَلِكَ وَ عَلَى الْمَقَامِ عِنْدَهُ؛ اگر مردمان حج را فروگذارند، بر والی است که آنان را به این کار و

۱. همان، ص ۲۳.

۲. «بَقِيَ اللَّهُ الْكَتَبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ»؛ «خداوند، کعبه - بیت الحرام - را [وسیله ای] برای استواری و سامان بخشیدن به کار مردم قرار داده است.» (مائده/۹۷)

۳. «إِنَّ أَوْلَى بَيْتٍ وَضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بَنَيْنَا مَبَارَكًا وَ قُدِّي لِّلْعَالَمِينَ»؛ «نخستین خانه ای که برای مردم (و نیایش خداوند) قرار داده شد، همان است که در سرزمین مکه است که پربرکت و مایه هدایت جهانیان است.» (آل عمران/۹۶)

۴. تحف العقول عن آل الرسول علیهم السلام، حسن بن شعبه حرانی، انتشارات جامعه مدرسین، قم، دوم، ۱۴۰۴ ق، ص ۱۹۸.

۵. الکافی، نقه الاسلام کلینی، دار الکتب الإسلامیة، تهران، ۱۳۶۵، ج ۴، ص ۲۷۲.

آسمان می درخشند همانند درخشش ستارگان برای ساکنان زمین. خوشا به حال آن کسی که مساجد خانه‌های او باشند، خوشا بر آن بنده‌ای که در خانه خود وضو گرفته سپس مرا در خانه خودم (مسجد) زیارت کند که گرمی داشتن زائر بر زیارت شونده لازم و واجب است. آنان که در تاریکی شب به طرف مساجد قدم برمی‌دارند، به [داشتن] نور درخشان در روز قیامت بشارت بده!

۳. زیارت معصومین علیهم‌السلام

آنچه از روایات و سیره معصومین علیهم‌السلام به ما رسیده است، تأکید فراوان بر حضور در کنار قبر رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله و ائمه معصومین علیهم‌السلام بوده است؛ چرا که زیارت آنان در زمان حیاتشان و بعد از آن فرقی نداشته و انسان بر احوال پیروان خویش آگاهند^۱ به یقین معنویت و

مدتی ماندن در کنار خانه خدا مجبور کند.»

۲. زیارت خدا در مسجد

آنچه از دستورات حضرات معصومین علیهم‌السلام به ما رسیده، تأکید و تشویق فوق‌العاده‌ای است که نسبت به رفت‌وآمد و انس با مساجد می‌باشد. خداوند متعال انسان مسجدی را زائر خود خوانده و بر بزرگداشت او تصریح نموده است؛ چنانکه رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله می‌فرماید: «قَالَ

اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَلَا إِنَّ بُيُوتِي فِي الْأَرْضِ الْمَسْجِدُ تُضِيءُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا تُضِيءُ النُّجُومُ لِأَهْلِ الْأَرْضِ، أَلَا طُوبَى لِمَنْ كَانَتْ الْمَسْجِدُ بَيْتَهُ، أَلَا طُوبَى لِمَنْ تَوَضَّأَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ زَارَنِي فِي بَيْتِي، أَلَا إِنَّ عَلَى الْمَرْوَرِ كَرَامَةَ الزَّائِرِ، أَلَا بَشْرَ الْمَشَائِي فِي الظُّلُمَاتِ إِلَى الْمَسْجِدِ بِالنُّورِ السَّاطِعِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ خداوند متعال می‌فرماید: مساجد خانه‌های من در روی زمین هستند که برای اهل

۲. «مَنْ زَارَنَا بَعْدَ مَمَاتِنَا فَكَأَنَّما زَارَنَا فِي حَيَاتِنَا؛ هر که ما را بعد از وفاتمان زیارت کند چنان است که ما را در حال حیاتمان زیارت کرده است.» (وسائل‌الشیعه، ج ۱۴، ص ۳۳۲).

۱. وسائل‌الشیعه، شیخ حر عاملی، مؤسسه آل‌البیته علیهم‌السلام، قم، ۱۴۰۹ ق، ج ۱، ص ۳۸۱.

جذبه‌های روحانی در زیارت رسول گرامی اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و امامان بزرگوار، پرده از حجابها و ظلمات بی‌شمار ما برمی‌دارد و موجب زدوده شدن آلودگیها و تیرگیهای درون می‌شود؛ چرا که آنان خود پاک و طاهرند و دوستداران و زائران خود را به سوی پاکیا و معنویات می‌کشاند. چنانکه قرآن کریم می‌فرماید: «إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً»^۱ «همانا خداوند می‌خواهد پلیدی و گناه را از شما اهل بیت دور کند و کاملاً شما را پاک سازد.»

برخلاف سخن فرقه وهابیت که حضور در قبرستان و زیارت قبور پیشوایان دین را بدعت شمرده و جایز نمی‌دانند، روایات متعددی حتی در کتب اهل تسنن از رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نقل شده است که هر کس به زیارت قبر من بیاید، مثل کسی است که مرا

در زمان حیاتم زیارت کرده است^۲ و نیز می‌فرماید: هر کس به زیارت قبر من آید، شفاعتم بر او واجب می‌شود.^۳

محمد غزالی که یکی از شخصیت‌های معروف اهل سنت است، در ضمن بیان وظایف زائرین مدینه منوره می‌گوید: «وَأَعْلَمُ أَنَّهُ عَالِمٌ بِحُضُورِكَ وَ قِيَامِكَ وَ زِيَارَتِكَ وَ أَنَّهُ يَتْلُفُهُ سَلَامُكَ وَ صَلَاتُكَ»^۴ (رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) آگاه به حضور و قیام و زیارت تو است و (بدان) که سلام و نماز تو به او می‌رسد. او در جایی دیگر می‌گوید: «مستحب است که زائرین، پس از زیارت قبر رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در بقیع حضور به هم رسانند و قبور پیشوایان دینی و صحابه را که در آنجا مدفون هستند، زیارت کنند.»

۲. «مَنْ زَارَنِي بَعْدَ وَفَاتِي فَكَأَنَّمَا زَارَنِي فِي حَيَاتِي». سنن الدار قطنی، ج ۲، باب الواقیت، ص ۲۷۸، ش ۱۹۲.

۳. «مَنْ زَارَ قَبْرِي وَجَبَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي». سنن الدر قطنی، ج ۲، باب الواقیت، ص ۲۷۸، ش ۱۹۴.

۴. احیاء علوم الدین، محمد غزالی، بیروت، دارالمعرفه، ج ۱، ص ۲۷۱.

این سیره مستمرة ائمه هدی علیهم السلام و مسلمین بوده و هست که در کنار زیارت خانه خدا، قُبَّةُ الْخَضْرَاءِ، قبر نورانی رسول خدا صلی الله علیه و آله را نیز زیارت نمایند.

علاوه بر این، رسول خدا صلی الله علیه و آله بر زیارت قبور جانشینان بر حقش سفارش می فرمود و بر اجر و پاداش بسیار آن تأکید می ورزید. بر همین اساس، وقتی امام حسن علیه السلام در سن کودکی از جد بزرگوارش سؤال می کند که: «يَا أَبَتَاهُ مَا جَزَاءُ مَنْ زَارَكَ؟» فَقَالَ عليه السلام «مَنْ زَارَنِي حَيًّا أَوْ مَيِّتًا أَوْ زَارَ أَبَاكَ أَوْ زَارَ أَخَاكَ أَوْ زَارَكَ كَمَا كَانَ حَقًّا عَلَيَّ أَنْ أَزُورَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَخْلَصَهُ ذُنُوبَهُ»^۱ پدر جان! جزای کسی که تو را زیارت کند، چیست؟ فرمود: هر که

برخلاف سخن فرقه وهابیت که حضور در قبرستان و زیارت قبور پیشوایان دین را بدعت شمرده و جایز نمی دانند، روایات متعددی حتی در کتب اهل تسنن از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل شده است که هر کس به زیارت قبر من بیاید، مثل کسی است که مرا در زمان حیاتم زیارت کرده است

اگر کسی به مکه رفته، ولی به زیارت قبر پیامبر صلی الله علیه و آله نرود، در حق آن حضرت جفا کرده است.^۱

آید - به منظور انجام حج - و مرا در مدینه زیارت نکند، به من جفا کرده و کسی که به من جفا کند، من نیز در روز قیامت به او جفا می کنم.» (علل الشرائع، ج ۲، ص ۴۶۰).

۲. بحار الانوار، علامه مجلسی، مؤسسه الوفاء، بیروت - لبنان، ۱۴۰۲ هـ. ق، ج ۹۶، ص ۳۷۳.

۱. « قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَنْ آتَى مَكَّةَ حَاجًّا وَلَمْ يَزُرْنِي إِلَى الْمَدِينَةِ جَفَانِي وَمَنْ جَفَانِي جَفَوْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فرمودند: کسی که به مکه

دنیا، و عبرت^۱ را از جمله آثار زیارت قبور می‌داند.

شیعه و سنی بر صحت این امر اتفاق دارند که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پس از فراغ از اعمال در «حجة الوداع» کنار قبری کهنه آمد و مدتی نشست، سپس گریه کرد. عرض کردند: یا رسول الله

من را در زمان حیاتم یا مماتم، یا پدرت را، یا برادرت را، و یا تو را زیارت کند، بر من حق دارد که روز قیامت او را زیارت کرده، از گناهانش رها کنم.»

۴. زیارت شهدا و اهل قبور

زیارت اهل قبور، به خصوص زیارت شهدا، از زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله

صورت می‌پذیرفته است؛ چنانکه در خبر است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از شهادت «ام ورقه انصاریه» خبر داد و فرمود: «ببایسد برویم و شهیده را زیارت کنیم؛ غلامش او را کشته و کنیزی از او باقی مانده است.»^۱

رسول خدا صلی الله علیه و آله یاد قیامت^۲، رقت قلب^۳، بی‌رغبتی به دنیا^۴، پاداش در

۳. قال رسول الله صلی الله علیه و آله: «أَلَا فَرُّوْهُمَا، فَإِنَّهَا بَرِّقُ الْقَلْبِ وَتُذْمَعُ الْفِئْتِنُ وَتُذَكَّرُ الْآخِرَةُ» پس آن را زیارت نماید. پس بدرستی که زیارت قبور، قلب را رقیق و چشم را گریان می‌کند و آخرت را به یاد می‌آورد.» (کنز العمال، ج ۱۵، ص ۶۴۶، ۴۲۵۵۵)

۴. «فَرُّوْا الْقُبُوْرَ فَإِنَّهَا تُرْهَقُ فِي الدُّنْيَا قَبْرَهَا؛ قُبُوْرُهَا زِيَارَتُ كُنَيْدِ، پس بدرستی که قبر اموات نسبت به دنیا بی‌میلی می‌آورد.» (سنن کبری، بیهقی، ج ۴، ص ۱۷۷)

۵. «مَنْ مَرَّ عَلَى الْقَبَائِرِ وَ قَرَأَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ إِحْدَى عَشْرَةَ مَرَّةً ثُمَّ وَجَبَ أَجْرُهُ لِلْأَمْوَاتِ أَغْطِي أَجْرَهُ بِعَدْوِ الْأَمْوَاتِ؛ هر کس بر قبرها عبور کند و یازده مرتبه سوره توحید را بخواند و ثواب آن را به مردگان هدیه کند، به تعداد آن اموات پاداش داده می‌شود.» (کنز العمال، ج ۱۵، ص ۶۵۵، ش ۴۲۵۹۶)

۶. کنز العمال، حسام الدین هندی، بیروت، مؤسسه الرساله، پنجم، ج ۱۵، ص ۶۴۷، ش ۴۲۵۵۸.

۱. «مَا أَخْبَرَ عَنْ أُمِّ وَرَقَةَ الْأَنْصَارِيَّةِ فَكَانَ يَقُولُ انْطَلِقُوا بِنَا إِلَى الشَّهِيدَةِ نَزُورُهَا فَتَقْتَلِبُهَا غَلَامٌ وَ جَارِيَةٌ لَهَا بَعْدَ وَقَاتِهِ» (بحار الانوار، ج ۱۸، ص ۱۱۲).

۲. «زُورُوا الْقُبُوْرَ؛ فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمْ الْآخِرَةَ؛ به زیارت قبور بروید؛ زیرا آخرت را به یاد شما می‌آورد.» (سنن ابن ماجه، تعلیق محمد فواد عیدالباقی، دارالفکر، دو جلدی، ج ۱، ص ۵۰۱، ۱۰۵۶۹).

حضرت علی علیه السلام نیز طلب حاجت در کنار قبر والدین را مورد تأکید قرار داده است و می‌فرماید: «زُورُوا مَوْتَاكُمْ فَإِنَّهُمْ يَفْرَحُونَ بِزِيَارَتِكُمْ وَ لَيَطْلُبُ الرَّجُلُ حَاجَتَهُ عِنْدَ قَبْرِ أَبِيهِ وَ أُمِّهِ بَعْدَ مَا يَدْعُوا لَهُمَا؛^۱ به زیارت مرده‌های خود بروید. آنها از زیارت شما شاد می‌شوند. هر کس حاجتی دارد، باید حاجت خود را در کنار قبر پدر و مادرش از خدا بخواهد، بعد از اینکه برای آنها دعا می‌کند.»

در کتب مختلف از اهل سنت و شیعه بر حضور رسول خدا صلی الله علیه و آله در قبرستان بقیع تصریح شده است.^۲ از آنچه گفته شد روشن می‌شود که زیارت قبور، امری مستحب بوده و اسلام به خاطر آثار سازنده‌ای که مهم‌ترین آن، عبرت‌گیری و یادآوری ملحق شدن به آنان است، بر آن تأکید داشته است.

این قبر کیست؟ فرمود: این قبر مادرم، آمنه بنت وهب است. از خدا درخواست کردم به من اجازه زیارتش را بدهد، اجازه فرمود.^۱ حضرت بر سر قبر مادر شروع به گریه کرد و اصحاب نیز از گریه ایشان، گریه کردند.^۲

همچنین آن حضرت هر گاه از کنار قبر مؤمنین رد می‌شد آنان را مورد خطاب قرار داده، می‌فرمود: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُسْلِمِينَ وَ إِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَآحِقُونَ؛ سلام بر شما ای اهل دیار از مؤمنین و مسلمین و ما - اگر خدا بخواهد - به شما ملحق می‌شویم.»^۳

۱. کنز العمال، ج ۱۱، ص ۴۷۳، ش ۳۳۲۲۶، بحار الانوار، ج ۱۰، ص ۴۴۱.

۲. الطبقات الكبرى، محمد بن سعد، تحقیق محمد عبدالقادر عطا، بیروت، دار الکتب العالمیه، اول، ۱۴۱۰ ق، ج ۱، ص ۹۴.

۳. کنز العمال، ج ۷، ص ۱۵۹، ش ۱۸۵۲۶؛ سنن نسایی، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۵ ق، ج ۹۶، ش ۲۰۳۶.

۴. الکافی، ج ۳، ص ۲۳۰.

۵. سنن نسایی، ج ۴، ش ۲۰۳۵ و سنن کبری، بیهقی، بیروت، دارالکتب العلمیه، اول، ج ۴، ص ۷۹، ش ۷۰۱۸.

اللَّهِ تَعَالَى مِنْ سَبْعِينَ طَوَافًا حَوْلَ النَّبِيِّ وَ
 أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ حَبَّةَ وَ عَشْرَةَ مَبْرُورَةً
 مَقْبُولَةً وَ رَفَعَ اللَّهُ لَهُ سَبْعِينَ دَرَجَةً وَ
 أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ الرَّخْمَةَ وَ شَهِدَتْ لَهُ
 الْمَلَائِكَةُ أَنَّ الْجَنَّةَ وَجَّتْ لَهُ! «خدای
 متعال، زیارت علما را از هفتاد بار
 طواف برگرد کعبه دوست‌تر دارد و
 برتر از هفتاد حج و عمره نیکو و
 مقبول است. خدا مقام شخص دیدار
 کننده عالم را [در بهشت] هفتاد درجه
 بالا می‌برد و رحمت خود را بر او فرو
 می‌ریزد و فرشتگان گواهی می‌دهند
 که بهشت بر او واجب شده است.»

۶. زیارت مؤمنین

ائمه اطهار علیهم‌السلام بر دیدار برادران
 دینی تأکید فراوان نموده‌اند. در منابع
 اسلامی روایات زیادی در زمینه حق
 مؤمن بر برادر مسلمانش و انواع
 حقوق مؤمنین بر یکدیگر و ثواب
 دیدار برادران مؤمن، مصافحه و

بنابراین، زیارت قبور نه تنها منع
 نگردیده، بلکه مورد تأکید اولیای دین
 بوده، حتی در ادیان پیشین نیز وجود
 داشته است. امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:
 «خداوند برای عیسی وحی فرستاد
 که: ای عیسی! از دیدگانت برای من
 اشک جاری کن و قلب و بدنت را
 برای من فروتن ساز و هنگامی که
 مردم بی‌عیار و درد می‌خندند،
 چشمانت را با میله خُزن سرمه بکش
 (اندوهگین باش) و به گورستان برو و
 برای گرفتن پند از آنها با فریاد بلند
 بگو: من هم در زمره ملحق شونده‌گان
 ملحق می‌شوم.»^۱

۵. زیارت علما

یکی از سفارش‌های اسلام،
 مصاحبت و همنشینی با علما است.
 رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم درباره اهمیت دیدار
 علما می‌فرماید: «زِيَارَةُ الْعُلَمَاءِ أَحَبُّ إِلَيَّ

۱. «أَرْحَى اللَّهُ إِلَى عَيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ عليه‌السلام يَا عَيْسَى!
 هَبْ لِي مِنْ عَيْنَيْكَ الدَّمْعَ وَ مِنْ قَلْبِكَ الْغُشُوعَ وَ
 اكْحَلْ عَيْنَيْكَ بِمِيلِ الْعُزْنِ إِذَا ضَحِكَ الْبَطَّالُونَ وَ قُمْ
 عَلَى قُبُورِ الْأَمْوَاتِ فَتَدَاوِمِ بِالصَّوْتِ الرَّفِيعِ لَتَلْكَ تَأْخُذُ
 مَوْعِظَتَكَ مِنْهُمْ وَ قُلْ إِنِّي لَأَحِبُّ قِسِي الْأَحْيِينَ.»
 (مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۲۲۳).

۲. عدة الداعي، ابن فهد حلی، دارالکتاب
 الاسلامی، اول، ۱۴۰۷ ق، ص ۷۵ و بحار الانوار،
 ج ۱، ص ۲۰۵.

چیز، از زینتهای خداست: [اولین آن] فردی که برادر مؤمنش را برای خدا دیدار کند، پس او خدا را زیارت کرده و بر خداست که زائرش را گرامی داشته و آنچه را از خدا بخواهد، به او دهد.»

البته زمانی دیدار از برادران دینی مورد تأکید بیش تری است که دیدار آنان، انسان را به یاد خدا انداخته و عمل و کردارش وی را به یاد آخرت اندازد.^۳

جالب آنکه امام صادق علیه السلام ثواب دیدار دوستان مؤمن را همانند زیارت امام معصوم دانسته، می فرماید: هر کس نتواند به دیدار ما آید، دوستان صالح ما را دیدن کند که ثواب زیارت ما برایش نوشته شود.^۴

۳. «قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْجُلُوسَاتِ خَيْرٌ؟ قَالَ: مَنْ تَذَكَّرَكُمْ اللَّهُ رُؤْيَاهُ وَ تَزِيدُ فِي عَلَيْكُمْ مَنْطِقُهُ وَ بُرْعَانُكُمْ فِي السَّخِرَةِ عَمَلُهُ؛ ابن عباس گوید: از رسول خدا صلی الله علیه و آله سؤال شد: بهترین همنشین کیست؟ فرمود: کسی که دیدار او شما را به یاد خدا و گفتار او علم شما را زیاد و عمل او شما را به آخرت ترغیب کند.» (مستدرک الوسائل، ج ۵، ص ۳۹۵)

۴. «مَنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى زِيَارَتِنَا فَلْيَزِرْ صَالِحِي مَوْلَانَا يُكْتَبَ لَهُ نَوَابُ زِيَارَتِنَا» (من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۷۳).

معانقه، یاد آنها کردن، قلب آنها را مسرور نمودن و مخصوصاً برآوردن حاجات مؤمنان و کوشش در انجام این خواسته‌ها، زدودن غم از دلها، اطعام، پوشاندن لباس و اکرام و احترام آنها وارد شده است.

رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید: «مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي بَيْتِهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ أَنْتَ صَفِيٌّ وَ زَائِرِي عَلَى قِرَاكٍ وَ قَدْ أُوجِبَتْ لَكَ الْجَنَّةُ بِعَيْكَ إِيَّاهُ؛ کسی که زیارت کند برادر دینی‌اش را در خانه‌اش، خداوند عز و جل به او می فرماید: تو مهمان و زائر من هستی و بر من است که تو را احترام کنم؛ بخاطر دوستی تو با آن برادرت،

بهشت را بر تو واجب کردم.» قال جامع علوم همچنین آن بزرگوار به حضرت علی علیه السلام می فرماید: «يَا عَلِيُّ ثَلَاثَةٌ مِنْ حَلَّلِ اللَّهُ رَجُلٌ زَارَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ فِي اللَّهِ فَهُوَ زَوْرُ اللَّهِ وَ حَقَّ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكْرِمَ زَوْرَهُ وَ يُعْطِيَهُ مَا سَأَلَ؛^۱ ای علی! سه

۱. الکافی، ج ۲، ص ۱۷۷.

۲. تحف العقول، ص ۷.

برخی از فواید زیارت اهل بیت علیهم السلام

الف. کسب طهارت و دوری از گناهان

زیارت معصومین علیهم السلام چه در حال حضور و چه بعد از وفات ایشان تأثیرات شگرفی بر روح و روان انسان دارد و او را به سوی معنویات و مکارم اخلاقی و انسانی سوق می‌دهد. شاید یکی از حکمت‌های مهم زیارت، همین توجه زائر به معنویات، دعا، ذکر و نماز در حرم اولیای الهی و سعی در اصلاح، خودسازی و کسب طهارت درونی است.

امام صادق علیه السلام آیه شریفه «ثُمَّ لِيَقْضُوا تَلَأْتَهُمْ»^۱ [که پیرامون مناسک حج می‌باشد]، را به دیدار امام تفسیر می‌نماید؛^۲ یعنی در پرتو دیدار و زیارت آنان کدورت‌های اخلاقی و رذایل درونی زدوده می‌شود و انسان از ظلمت و قساوت قلب رهایی می‌یابد.

بر این اساس، یکی از برکات و آداب حضور در مرقد معصومین علیهم السلام توبه، استغفار و دوری از گناهان است؛ چرا که آنان بهترین واسطه بین خداوند و انسانها می‌باشند. قرآن کریم توصیه می‌کند، کسانی که گناه کرده و بر خود ستم نموده‌اند، به حضور پیامبر صلی الله علیه و آله بشتابند و از او طلب مغفرت کنند و آن حضرت نیز برای آنان از خداوند آمرزش بطلبد: «وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا»^۳؛ «و اگر این مخالفان، هنگامی که به خود ستم کردند (و فرمانهای خدا را زیر پا گذاردند)، به نزد تو می‌آمدند و از خدا طلب آمرزش می‌کردند و پیامبر هم برای آنها استغفار می‌کرد، خدا را توبه‌پذیر و مهربان می‌یافتند.»

ب. تقرب به خدا

یکی از اسرار و فواید خاندان وحی و بزرگداشت نام و یاد آنان،

۱. «سپس، باید آلودگی‌هایشان را برطرف سازند.»

حج/۲۹.

۲. الکافی، ج ۴، ص ۵۲۹.

۳. نساء/۶۲.

تقرب به خدا و جلب عنایات و توجهات ویژه او است.

پیامبر گرامی اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به حضرت علی رَضِيَ اللهُ عَنْهُ می فرماید: «يَا أَيُّهَا الْحَسَنُ! إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ قَبْرَكَ وَ قَبْرَ وَدَيْكَ بَقَاعاً مِنْ بَقَاعِ الْجَنَّةِ وَ عَرَصَةً مِنْ عَرَصَاتِهَا وَ إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ قُلُوبَ نَجَبَاءَ مِنْ خَلْقِهِ وَ صَفْوَتِهِ مِنْ عِبَادِهِ تَجِبُ إِلَيْكُمْ وَ تَحْتَمِلُ الْمَذَلَّةَ وَ الْأَذَى فِيكُمْ فَيَغْمُرُونَ قُبُورَكُمْ وَ يُكْثِرُونَ زِيَارَتَهَا تَقَرُّباً مِنْهُمْ إِلَى اللَّهِ مَوَدَّةً مِنْهُمْ لِرَسُولِهِ، أَوْلَيْكَ يَا عَلِيُّ الْمَخْضُوضُونَ بِشَفَاعَتِي وَ الْوَارِثُونَ حَوْضِي وَ هُمْ زُورِي غَداً فِي الْجَنَّةِ؛ يَا ابَا الْحَسَنِ! به درستی که خدای تعالی قبر تو و فرزندان تو را بقعه‌هایی از بقعه‌های بهشت و عرصه‌ای از عرصه‌های آن قرار داده و دل‌های بزرگان از مردم و برگزیدگان بندگان خود را به آنها مایل ساخته تا خواری و اذیت در راه [زیارت] شما را متحمل شوند و قبور شما را تعمیر کنند و بسیار به زیارت قبور شما آیند

تا موجبات تقرب به خدا و دوستی پیغمبرش را فراهم سازند. یا علی! شفاعت من مخصوص این گروه خواهد بود و آنان بر حوض من وارد خواهند شد و ایشان فردا زیارت‌کنندگان من در بهشت خواهند بود.»

ج. بهره‌مندی از شفاعت و آمرزش گناهان

یکی از اموری که انسان را به رحمت الهی امیدوار می‌سازد، مسئله شفاعت مقربان درگاه الهی و واسطه قرار دادن آنان است. برخلاف کسانی که از تعلیمات قرآن بویی نبرده‌اند و واسطه قرار دادن آبرومندان درگاه الهی را شرک می‌نامند، قرآن مجید مؤمنین را به یافتن وسیله و راه برای تقرب به خداوند سفارش نموده، می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ»؛ «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از [مخالفت فرمان] خدا پرهیزید! و وسیله‌ای برای تقرب به او بجوید.»

۱. تهذیب الاحکام، شیخ طوسی، ج ۶، ص ۲۲.

۲. مانده ۳۵.

اطاعت، واجب کرده است، زیارت کند، من و پدرانم در روز قیامت شفیع او خواهیم بود و هر که ما در قیامت شفیع او باشیم، جزء نجات یافتگان است، گرچه به قدر جن و انس گناه داشته باشد.»

د. وفای به عهد

زیارت و حضور در کنار مرقد پاک معصومین علیهم السلام تجدید عهد ولایت و قرار گرفتن در راه امامت است. امام رضا علیه السلام می فرماید: «إِنَّ لِكُلِّ إِمَامٍ عَهْدًا فِي غُنْقِ أَوْلِيَانِهِ وَ شِيَعَتِهِ وَ إِنَّ مِنْ تَمَامِ الْوَقَاءِ بِالْعَهْدِ وَ حُسْنِ الْأَدَاءِ زِيَارَةَ قُبُورِهِمْ»^۱ هر امامی، عهد و پیمانی بر ذمه دوستداران و پیروانش دارد و کمال وفای به عهد و ادای نیکوی آن، زیارت قبور ائمه است.»

هـ. بهره‌های مادی و معنوی فراوان

علاوه بر آنچه در فواید زیارت حرم معصومین علیهم السلام گفته شد، می توان به بهره‌های فراوان مادی و معنوی که شامل حال زائران عارف می شود، اشاره نمود که به عنوان

«الوسی» یکی از مفسرین اهل سنت در ذیل این آیه می گوید: «من مانعی در توسل به پیشگاه خداوند به مقام پیامبر صلی الله علیه و آله نمی بینم، چه در حال حیات پیامبر و چه پس از رحلت او.» بعد اضافه می کند: «توسل جستن به مقام غیر پیامبر در پیشگاه خدا نیز مانعی ندارد، به شرط اینکه او حقیقتاً در پیشگاه خدا مقامی داشته باشد.»^۱

امام رضا علیه السلام در باب بهره‌مندی زائرین از شفاعت و آمرزش گناهان می فرماید: «أَنَا الْمَدْفُونُ فِي أَرْضِكُمْ وَ أَنَا بَضْعَةٌ مِنْ نَبِيِّكُمْ وَ أَنَا الْوَدِيعَةُ وَ النَّجْمُ الْأَقْمَنُ زَارِعِي وَ هُوَ يَغْرِفُ مَا أَوْجَبَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى مِنْ حَقِّي وَ طَاعَتِي فَأَنَا وَ آبَائِي شَفَعَاؤُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مَنْ كُنَّا شَفَعَاءَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ نَجَا وَ لَوْ كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ وَزْرِ الثَّقَلَيْنِ الْجِنِّ وَ الْبَانِسِ^۲ من دفن می شوم در سرزمین شما و من پاره تن پیامبرم، من امانت و ستاره آن خاندانم؛ هر که مرا با شناخت آنچه خداوند تبارک و تعالی از حقم و

۱. تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۳۶۹.

۲. من لا يحضره الفقيه، شیخ صدوق، جامعه

مدرسین، قم، ج سوم، ۱۲۱۳ ق، ج ۲، ص ۵۸۴.

۳. الکافی، ج ۴، ص ۵۶۷.

و ناراحتیها، مستجاب شدن دعاها^۶ و ... اجر کسانی است که با شناخت کامل مرقد نورانی امام علی بن موسی الرضا علیه السلام را زیارت کنند.^۷ و امام رضا علیه السلام نیز وعده نموده است که در مقابل چنین زیارتی، در سه محل سخت و هولناک قیامت؛ یعنی وقتی نامه‌های اعمال انسان را به دست راست و چپ می‌دهند و هنگام رد شدن از صراط و نزد میزان، به دیدار زائرش بیاید و او را کمک و شفاعت نماید.^۸

نمونه: استجاب دعا^۱ برآورده شدن حاجتهای دنیوی و اخروی^۲ در زیارت امام حسین علیه السلام و طلب رزق و روزی^۳ در زیارت رسول خدا صلی الله علیه و آله است.

همچنین تضمین بهشت^۴، نوشته شدن ثواب هزار حج مبرور و هزار عمره مقبول، شفاعت ائمه علیهم السلام در روز قیامت^۵، برطرف شدن مشکلات

۱. امام باقر و امام صادق علیهم السلام فرمودند: «إِجَابَةُ الدُّعَاءِ عِنْدَ قَبْرِهِ» (وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۴۲۳).

۲. امام صادق علیه السلام فرمود: «مَنْ زَارَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام ... قَضَيْتَ لَهُ أَلْفَ حَاجَةٍ مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» کسی که قبر امام حسین علیه السلام را زیارت نماید ... هزار حاجت از حوایج دنیا و آخرت او برآورده می‌شود. (همان، ج ۱۴، ص ۴۷۶).

۳. امام علی علیه السلام سفارش می‌فرمود که هنگام زیارت رسول خدا صلی الله علیه و آله از خداوند طلب رزق و روزی نمایید: «اطْلُبُوا الرِّزْقَ عِنْدَهَا» (همان، ج ۱۴، ص ۳۲۵).

۴. «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: سَتَدْفَنُ بَضْعَةَ مَنِيَّ بِأَرْضِ خُرَّاسَانَ لَا يَزُورُهَا مُؤْمِنٌ إِلَّا أَوْجِبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ الْجَنَّةَ وَحَرَّمَ جَسَدَهُ عَلَيَّ النَّارَ؛ در آینده یکی از پاره‌های تم در زمین خراسان دفن شود و هیچ مؤمنی او را زیارت نکند جز آنکه خدای عز و جل بهشت را بر او واجب و تنش را بر دوزخ حرام کند.» (الأمالی للصدوق، ص ۶۳).

۵. همان، ص ۶۳.

۶. من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۵۸۳.

۷. امالی، شیخ صدوق، ص ۵۸۸.

۸. همان، ص ۱۱۹.

۹. «قَالَ الرَّضَا علیه السلام: مَنْ زَارَنِي عَلَى بَعْدِ دَارِي أَتَيْتُهُ أَنْتَيْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاطِنَ حَتَّى أَخْلَصَهُ مِنْ أَهْوَالِهَا إِذَا تَطَايَرَتِ الْكُتُبُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ وَعِنْدَ الصَّرَاطِ وَعِنْدَ الْمِيزَانِ؛ هر که مرا در این خانه دور دستم زیارت کند، روز قیامت در سه موقف نزدش آیم تا از هراس آنها خلاصش کنم؛ وقتی نامه‌های اعمال به راست و چپ برانند، نزد صراط و نزد میزان.» (من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۵۸۴).